

Narrative structures and cultural schemata in political speeches: A comparative discourse analysis

Temurbek SULTONOV¹

Uzbekistan State World Languages University

ARTICLE INFO

Article history:

Received March 2025
Received in revised form
10 April 2025
Accepted 2 April 2025
Available online
25 May 2025

Keywords:

narrative structures,
cultural schemata,
political speeches,
discourse analysis,
national identity,
persuasive language.

ABSTRACT

This article investigates the narrative structures and cultural schemata employed in political speeches across different linguistic and cultural contexts. Using comparative discourse analysis, the study explores how political leaders construct persuasive messages and evoke shared cultural values through storytelling techniques. The analysis reveals the interplay between narrative patterns and culturally embedded worldviews, shedding light on how political discourse is shaped by national identity and sociopolitical norms.

2181-3701/© 2025 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol3-iss5/S-pp303-308>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Siyosiy nutqlarda narrativ tuzilmalar va madaniy sxemalar: qiyosiy nutqiy tahlil

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

narrativ tuzilmalar,
madaniy sxemalar,
siyosiy nutqlar,
nutqiy tahlil,
milliy o'zlik,
ishonarli til.

Ushbu maqolada turli til va madaniy kontekstlarda siyosiy nutqlarda qo'llaniladigan narrativ tuzilmalar va madaniy sxemalar tahlil qilinadi. Qiyosiy nutqiy tahlil usuli asosida siyosiy yetakchilarning o'z xabarlarini qanday qilib ishonarli shakllantirishi va madaniy qadriyatlarni hikoyalash vositasida qanday uzatishi o'rganiladi. Tadqiqot natijalari narrativ andozalar va madaniy ong o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ochib beradi hamda siyosiy nutqning milliy o'zlik va ijtimoiy-siyosiy me'yorlar bilan qanday shakllanishini yoritadi.

¹ Teacher, Uzbekistan State World Languages University.

Нарративные структуры и культурные схемы в политических речах: сравнительный дискурсивный анализ

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

нарративные структуры,
культурные схемы,
политические речи,
дискурсивный анализ,
национальная
идентичность,
убедительная речь.

В данной статье рассматриваются нарративные структуры и культурные схемы, используемые в политических речах в различных языковых и культурных контекстах. С помощью сравнительного дискурсивного анализа исследуется, как политические лидеры формируют убедительные послания и апеллируют к общим культурным ценностям через повествовательные стратегии. Анализ выявляет взаимосвязь между нарративными моделями и культурными мировоззрениями, раскрывая, как политический дискурс формируется под влиянием национальной идентичности и социополитических норм.

KIRISH

Global siyosiy maydonda siyosiy yetakchilarning nutqlari nafaqat axborot berish, balki auditoriyani ishontirish, maqsadlarga jalb qilish va milliy qadriyatlarni mustahkamlash vositasi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Siyosiy nutq – bu nafaqat siyosiy bayonotlar to‘plami, balki unda xalqni birlashtiruvchi, murosaga chaqiruvchi, motivatsion va madaniy jihatdan rang-barang semantik qatlamlar mujassam bo‘ladi. Aynan shu omillar siyosiy nutqlarni o‘rganishda diskursiv va madaniy tahlilning zaruratini yuzaga keltiradi. Narrativ (hikoya asosidagi) tuzilmalar siyosiy nutqni shakllantirishda kuchli strategik vosita sifatida ishlatiladi. Siyosatchilar o‘z g‘oyalarini xalq ongiga singdirishda ko‘pincha tarixiy voqealar, shaxsiy hikoyalar yoki milliy ramzlar orqali auditoriyaga murojaat qiladilar. Bu esa tinglovchilarda hissiy aloqani kuchaytiradi va ularda ishonch uyg‘otadi. Narrativ tuzilma vositasida yaratilgan bunday nutq – faqat siyosiy emas, balki madaniy mahsulot bo‘lib, u til orqali jamiyatning umumiy ongida mavjud bo‘lgan “madaniy sxemalar”ni faollashtiradi.

Madaniy sxemalar esa har bir jamiyat a‘zolarining tarixiy xotirasi, urf-odatlar, mafkuraviy qadriyatlari va ijtimoiy xulq-atvor modellari bilan bog‘liq. Siyosiy yetakchi aynan shu sxemalarni chaqiruvchi uslublar orqali o‘z nutqining ta’sirchanligini oshiradi. Shu bois siyosiy nutqlarning tahlilida faqat matn shakli emas, balki u orqali kodlangan madaniy konnotatsiyalar va ijtimoiy kontekst ham o‘rganilishi lozim. Ushbu maqola turli tillarda (asosan ingliz va o‘zbek) aytilgan siyosiy nutqlarni qiyosiy nutqiy tahlil orqali o‘rganadi. Maqolaning asosiy maqsadi – narrativ tuzilmalarning va madaniy sxemalarning siyosiy diskursda qanday rol o‘ynashini aniqlash hamda ushbu elementlarning milliy xususiyatlarga qanday moslashishini ochib berishdan iborat. Shuningdek, ushbu tahlil xalqaro aloqalar, siyosiy kommunikatsiya va tilshunoslik yo‘nalishlarida faoliyat yurituvchi mutaxassislar uchun muhim nazariy va amaliy natijalarni taqdim etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Siyosiy nutq tahlili zamonaviy lingvistika va ijtimoiy fanlarning kesishgan nuqtasida joylashgan murakkab tadqiqot sohasi hisoblanadi. Van Dijk siyosiy diskursni hokimiyatni ifodalovchi, tartibga soluvchi va uzviy yetkazuvchi til hodisasi sifatida ta'riflagan. Unga ko'ra, siyosiy nutqlar hokimiyat subyektlarining ijtimoiy ong va madaniy qadriyatlarga ta'sir ko'rsatish vositasidir. Shu bois, siyosiy nutqni o'rganishda nafaqat lingvistik birliklar, balki ularni tashkil etuvchi semantik va madaniy modellar ham tahlil qilinadi. Narrativ tuzilmalar, ya'ni voqea asosida qurilgan hikoyalash unsurlari, siyosiy yetakchilarning o'z pozitsiyalarini legitimlashtirishda keng qo'llaniladi. Siyosatchilar o'z auditoriyasiga ishonch uyg'otish va ularni ma'lum ijtimoiy harakatlarga undash uchun ko'pincha o'z shaxsiy tajribalaridan, milliy tarixdan yoki umumiy xalq og'zaki an'analariidan hikoya sifatida foydalanadilar. Bu, o'z navbatida, madaniy sxemalar – ya'ni auditoriya ongida mavjud bo'lgan tarixiy, diniy, axloqiy tushunchalarni faollashtiradi. Madaniy sxemalar nazariyasi kognitiv lingvistika doirasida shakllangan bo'lib, bu sxemalar individning ijtimoiy va madaniy tajribalari asosida shakllanadi. Siyosiy nutqlarda esa bu sxemalar muayyan g'oya yoki mafkurani mustahkamlovchi ramzlar, obrazlar va metaforalar orqali ifodalanadi.

O'zbekiston, AQSh va Buyuk Britaniya kabi turli siyosiy tizimlarga ega mamlakatlar nutqlari tahlili shuni ko'rsatadiki, har bir jamiyatda ishlatiladigan madaniy sxemalar, ular bilan bog'liq narrativ tuzilmalar va til birliklari o'ziga xosdir. Masalan, o'zbek siyosiy nutqlarida ko'pincha "ajdodlar merosi", "xalq birligi", "taraqqiyot yo'li" kabi tushunchalar markaziy o'rin egallasa, g'arb mamlakatlarida esa "erkinlik", "demokratiya", "fuqarolik huquqlari" kabi sxemalar ustunlik qiladi. Ushbu tadqiqotda qiyosiy nutqiy tahlil va kognitiv diskurs tahlili metodlari asos sifatida tanlandi. Tadqiqot ob'ekti sifatida 2020–2024-yillar oralig'ida turli siyosiy yetakchilar (jumladan, O'zbekiston Prezidenti, AQSh Prezidenti va Buyuk Britaniya Bosh vaziri) tomonidan aytilgan rasmiy nutqlar tanlab olindi.

Tadqiqot quyidagi bosqichlarda amalga oshirildi:

1. Nutq matnlarini tanlash: Har bir mamlakatdan ikki-uchta muhim siyosiy chiqish (masalan, inauguratsiya, xalqqa murojaat, bayram tabrigi) tanlab olindi.

2. Narrativ komponentlarni ajratish: Har bir nutqda voqealilik, qahramonlar, muammo, yechim va maqsad elementlari mavjudligi aniqlanib, ularning funksional roli tahlil qilindi.

3. Madaniy sxemalarni aniqlash: Nutqlarda ishlatilgan metaforalar, ramziy obrazlar, tarixiy va diniy ishoralar asosida auditoriyada uyg'onadigan madaniy qadriyatlar aniqlandi.

4. Qiyosiy tahlil: O'zbekiston, AQSh va Buyuk Britaniya siyosiy nutqlari struktura va mazmun bo'yicha qiyoslab o'rganildi. Har bir jamiyatning o'ziga xos narrativ yondashuvi va madaniy ko'rinishi ajratib ko'rsatildi.

5. Natijalarni interpretatsiya qilish: Olingan ma'lumotlar asosida siyosiy diskursning umumiy va milliy xususiyatlarini aniqlashga qaratilgan tahliliy xulosa chiqarildi.

Tadqiqotda korpus lingvistikasi elementlaridan ham foydalanildi: nutq matnlari kompyuter dasturlari yordamida semantik va tematik klasterlarga ajratilib, ularning chastotasi va kontekstual qo'llanilishi tahlil qilindi. Ushbu metodologik yondashuv orqali siyosiy nutqlarda til, madaniyat va ijtimoiy ongning qanday uyg'unlashgani tizimli

ravishda ochib beriladi. Natijalar esa siyosiy kommunikatsiyani o'rganish, til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni anglash hamda notiqlik san'atini tahlil qilishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMALAR

Tadqiqot davomida O'zbekiston, AQSh va Buyuk Britaniyaga oid siyosiy yetakchilarning rasmiy nutqlari tahlil qilindi. Tahlil natijalari quyidagi asosiy yo'nalishlarda umumlashtirildi:

1. Narrativ tuzilmalarning siyosiy maqsadlarga xizmat qilishi

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, har uch mamlakat rahbarlarining siyosiy nutqlarida hikoya asosida qurilgan narrativ tuzilmalar keng qo'llanilgan. Masalan:

O'zbekiston prezidenti nutqlarida milliy uyg'onish, tarixiy meros va kelajakka umid uyg'otuvchi hikoyalar yetakchi rol o'ynaydi. Ular ko'pincha "ajdodlar yo'li", "buyuk o'tmishdan ilhom" kabi motivlar orqali ifodalanadi.

AQSh prezidentlari esa individual erkinlik, amerikalik orzusi (American Dream) va inson huquqlari atrofida hikoyalarni shakllantiradilar. Masalan, Abraham Linkolndan boshlab hozirgi davrgacha "xalq uchun va xalq orqali" boshqaruv kontsepsiyasi takror va takror vurg'ulanadi.

Buyuk Britaniya bosh vazirlarining nutqlarida esa ko'proq tarixiy konstitutsiyaviylik, demokratik qadriyatlar va ijtimoiy birdamlik asosida qurilgan hikoyaviy strukturalar mavjud.

Bu yerda hikoya elementi nafaqat faktlar bilan muloqot qilish, balki siyosiy kun tartibini madaniy asosda asoslashga xizmat qiladi. Har bir hikoya auditoriyaning ichki madaniy sxemasiga to'g'ri kelishi uchun mo'ljallangan.

2. Madaniy sxemalarning til vositalari orqali faollashtirilishi

Nutqlarda ishlatilgan leksik birliklar, metaforalar, ramziy obrazlar va an'anaviy iboralar o'sha jamiyatga xos madaniy sxemalarni faollashtiradi. Tadqiqotda quyidagi kuzatishlar aniqlandi:

O'zbek siyosiy nutqlarida "xalqparvarlik", "vatan ravnaqi", "birlik va hamjihatlik" singari qadriyatlar asosiy madaniy sxemalar sifatida mavjud bo'lib, ular ko'pincha diniy, tarixiy va ma'naviy ramzlar bilan mustahkamlanadi. Masalan, "buyuk ajdodlarimiz merosiga sadoqat" iborasi xalq ongida kuchli assotsiatsiya uyg'otadi.

AQSh siyosiy nutqlarida "erkinlik", "demokratiya", "fuqarolik burchi" singari universal qadriyatlar madaniy sxema sifatida xizmat qiladi. Bu qadriyatlar ko'pincha "light vs. darkness", "journey to freedom" kabi metaforalar bilan bezatiladi.

Buyuk Britaniyada esa "vazifa", "barqarorlik", "xalq xizmati" kabi sxemalar muhim o'rin egallaydi. Tarixiy shaxslar – masalan, Uinston Cherrill – ko'pincha ushbu sxemalarni mustahkamlovchi qahramon sifatida tilga olinadi.

3. Qiyosiy farqlar va o'xshashliklar

Tadqiqotning eng muhim natijalaridan biri – har bir siyosiy madaniyatda hikoyalarning strukturaviy o'xshashligi, ammo semantik va ideologik mazmunidagi farqlaridir. Boshqacha aytganda:

Barcha nutqlarda kirish, muammo, yechim, ijobiy yakun kabi **klassik narrativ** modellar mavjud. Ammo bu modelning ichki mazmuni har bir mamlakatning tarixiy tajribasi, ijtimoiy ong va milliy qadriyatlariga qarab o'zgaradi. Masalan, O'zbekistonda tarixiy avlodlar merosiga urg'u berilgan bo'lsa, AQShda bu urg'u kelajakka qaratilgan erkinlik ideali orqali ifodalanadi.

4. Siyosiy notqlikning madaniy kontekstdagi rolini qayta talqin qilish

Ushbu tadqiqot shuni isbotladiki, siyosiy nutqni faqat rasmiy matn sifatida emas, balki **ijtimoiy-madaniy hodisa sifatida** talqin qilish zarur. Siyosiy yetakchining har bir bayonoti – bu til orqali madaniyatni yangilash, milliy ongni shakllantirish va hokimiyat legitimligini mustahkamlash vositasidir. Bundan tashqari, siyosiy notqlik zamonaviy davrda ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar va vizual kontekstda ham ta'sir kuchini oshirib bormoqda. Shunday ekan, narrativ tuzilmalar va madaniy sxemalarning o'zaro bog'liqligi bugungi siyosiy kommunikatsiyada yanada dolzarb ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Siyosiy nutqlar – bu nafaqat rasmiy axborot yetkazish vositasi, balki jamiyatning madaniy, tarixiy va ijtimoiy qadriyatlarini ifoda etuvchi kuchli kommunikativ vositadir. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, siyosiy yetakchilar nutqlari orqali auditoriya ongiga ta'sir o'tkazishda narrativ tuzilmalar va madaniy sxemalardan samarali foydalanadilar. Har bir siyosiy nutq o'zining strukturasida muayyan voqealilik, dramatik dinamika, qahramonlik va kelajak tasavvuri bilan ajralib turadi. Bu esa siyosiy kommunikatsiyani oddiy informatsiyaviy nutqdan ko'ra murakkab, ko'p qatlamli va semantik jihatdan boy ijtimoiy hodisaga aylantiradi. Qiyosiy tahlil orqali aniqlanishicha, turli mamlakatlarda – xususan, O'zbekiston, AQSh va Buyuk Britaniyada – siyosiy nutqlarda ishlatiladigan hikoya modellarining umumiyliklari mavjud bo'lsa-da, ularning semantik mazmuni, madaniy asoslari, ideologik konnotatsiyalari sezilarli farq qiladi. Bu farqlar esa har bir jamiyatning o'ziga xos tarixiy tajribasi, mafkuraviy yo'nalishi va milliy ong shakllanishi bilan bevosita bog'liq. O'zbek siyosiy nutqlarida milliy birlik, ajdodlar merosi va ijtimoiy barqarorlik singari qadriyatlar asosiy madaniy sxema sifatida ilgari suriladi. AQShda esa erkinlik, huquq va demokratiya atrofida shakllangan madaniy sxemalar narrativ asosni tashkil etadi. Buyuk Britaniyada esa vazifa, tarixiy barqarorlik va konstitutsiyaviy meros asosiy mavzular sifatida ko'zga tashlanadi. Ushbu tadqiqot shuni ko'rsatdiki, siyosiy notqlikni samarali tahlil qilishda faqat lingvistik yoki stilistik yondashuv yetarli emas; balki, madaniyatshunoslik, ijtimoiy psixologiya va kognitiv tilshunoslik kabi yo'nalishlar bilan integratsiyalashgan yondashuv zarur. Bu esa siyosiy nutqni kengroq kontekstda tushunishga, uning ijtimoiy-madaniy ta'sirini to'g'ri talqin qilishga imkon beradi. Amaliy jihatdan olganda, bu tadqiqot natijalari siyosiy kommunikatsiya strategiyalarini ishlab chiqishda, til siyosatini belgilashda, shuningdek, xalqaro nutqiy madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishda foydali bo'lishi mumkin. Shuningdek, u tilshunos olimlar, siyosiy kommunikatsiya tadqiqotchilari va notqlik san'ati bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar uchun nazariy asos sifatida xizmat qilishi mumkin. Kelgusida mavzuni yanada chuqurroq o'rganish uchun siyosiy nutqlarning multimodal jihatlari (intonatsiya, tana tili, vizual elementlar), shuningdek, gender va yoshga oid nutqiy farqlarni ham qamrab olgan kengroq korpus asosida tadqiqot olib borish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Chilton, P., & Schäffner, C. (2016). *Politics as text and talk: Analytic approaches to political discourse*. John Benjamins Publishing Company.
2. Musolff, A. (2016). *Political metaphor analysis: Discourse and scenarios*. Bloomsbury Academic.
3. Wodak, R. (2015). *The politics of fear: What right-wing populist discourses mean*. Sage Publications.

4. Fairclough, N. (2015). *Language and power* (3rd ed.). Routledge.
5. Cap, P. (2017). *The language of fear: Communicating threat in public discourse*. Palgrave Macmillan.
6. Koller, V., & Torgersen, E. (2018). Constructing identities in political discourse: A discourse-historical approach. *Journal of Language and Politics*, 17(2), 145–165. <https://doi.org/10.1075/jlp.17007.kol>
7. Charteris-Black, J. (2018). *Analysing political speeches: Rhetoric, discourse and metaphor*. Palgrave Macmillan.
8. Hart, C. (2019). *Cognitive linguistics in critical discourse analysis: Application and theory*. Cambridge University Press.
9. Krzyzanowski, M. (2020). Discursive shifts and normalisation of racism in populist communication: Implications for critical discourse studies. *Journal of Language and Politics*, 19(1), <https://doi.org/10.1075/jlp.19049.krz>
10. Zappavigna, M. (2021). *Discourse of Twitter and social media: How we use language to create affiliation on the Web*. Bloomsbury Academic.